

УДК 378. 032: 7

МИСТЕЦТВО ЯК КАТАЛІЗАТОР ОБРАЗУ ЛЮДИНИ КУЛЬТУРИ У СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ

Г. В. Дворцева

В статті розглядається проблема взаємозв'язку мистецтва й формування у студентів образу людини культури у процесі використання педагогічних технологій.

Ключові слова: синтез мистецтв, культура, особистість.

Саме навчання й виховання мистецтвом виділяється нами як один із провідних способів формування образу людини культури.

Слід зазначити, що у сучасних дослідженнях з проблеми взаємозв'язку мистецтва й формування образу людини культури у процесі використання педагогічних технологій особливе місце приділяється взаємодії мистецтв, комплексному впливу різних видів мистецтва на особистість (Г. Шевченко, Б. Юсов, Н. Мартинович, Н. Крилова, Б. Неменський та інші).

Як відомо, мистецтво є складовою частиною культури. Воно може виступати в ролі каталізатора образу людини культури у студентів, тобто є рушійною, спонукальною силою культурологічного процесу. Мистецтво завжди пробуджувало в людині власне людське начало, кликало до осягнення й перетворення світу, прилучало до процесу звеличення духу особистості й удосконалення її звичаїв. Воно є ефективною формою моделювання людської поведінки.

Проблему використання мистецтва в розвитку особистості в естетико-педагогічному аспекті досліджували М. Каган, Н. Коротков, Б. Неменський, А. Харчев, В. Шинкарук та ін.

Роль мистецтва в естетичному розвитку досліджували І. Арановська, Л. Баженова, Л. Буйновська, М. Киященко, Л. Коваль, Б. Лихачов, В. Лутаєнко, В. Матоніс, О. Рудницька, Г. Шевченко, О. Щолокова.

Мета даної статті – проаналізувати роль мистецтва як однієї з найважливіших складових культури особистості; визначити функції та види мистецтва.

Мистецтво є тією гармонійною частиною духовного багатства особистості, яка розвиває в ній почуття дійсно людські: естетичні, інтелектуальні, моральні.

Існує досить багато визначень поняття "мистецтво", кожне з яких, опрацюючи багатовіковий досвід вчених – дослідників мистецтва, по своєму висвітлює його призначення і сутнісні риси. Одним із них є наступне: Мистецтво – це особливий вид духовно-практичного освоєння дійсності за законами краси [3, 25]. Особливість цього освоєння полягає у тому, що воно виступає у художньо-образній формі.

Особливості впливу мистецтва на людину:

1. за його допомогою людина здатна сприймати оточуючий її світ у цілісності;

2. воно може проникати в найпотаємніші куточки людської душі, хвилювати і роботи людину величною;

3. безпосередньо контактує з емоційною сферою особистості, найбільш рухливою і пластичною сферою людської психіки;

4. за допомогою мистецтва ідея втілюється в такій формі, яка збуджує емоції, активізує уяву, викликає особливі переживання, які називають естетичними, або художніми.

Функціями мистецтва є [3,49] :

- суспільно-перетворююча;
- пізнавально-евристична;
- художньо-концептуальна;
- передбачення;
- інформаційна та комунікативна;
- виховна;
- навіювання;
- естетична;
- гедоністична.

Мистецтво як одна з найважливіших складових культури проявляє себе в різноманітті конкретних видів художньої творчості, кількість і складність яких неухильно зростає відповідно до вимог часу. Вид мистецтва - це реальні форми художньо-творчої діяльності, що різняться, перш за все, способом втілення художнього змісту, специфікою творення

художнього образу. Так, наприклад, якщо слово виступає вихідним матеріалом для творення художнього образу в літературі, то у музиці художній образ формується через звук, у образотворчому мистецтві - об'ємно-пластичними формами.

Синтез мистецтв – це союз рівноправних видів мистецтва, що скеровані до однієї мети і у результаті дають нову художню якість. Наприклад, поєднання музики і театру веде до появи музичного театру у різноманітних його формах. Архітектурний простір обумовлює характер оздоблення. Синтез образотворчого мистецтва і архітектури породжує монументальний живопис. Не менш важливим є і безпосередній зв'язок, який здійснюється між видами мистецтва, коли під впливом одного твору мистецтва народжується інший. Під впливом вражень від живописних творів народжується музичний твір (наприклад, "Картинки з виставки" Модеста Мусоргського), або літературний твір вимагає образотворчого доповнення (згадаймо геніальну "Катерину" Тараса Григоровича Шевченка).

Педагогічна практика різних епох накопичила багатий досвід вивчення різноманітних видів мистецтва з метою розвитку почуттів, інтересу до духовних цінностей, активізації пізнавальної діяльності, розширення емоційно-естетичних переживань і вражень. У своїй навчально-виховній роботі сучасний навчальний заклад не може обійтися без комплексу мистецтв у процесі розвитку ціннісно-діяльнісної сфери особистості[1; 6].

Багатоманітність видів мистецтва дає можливість естетично освоювати світ у всій його складності і багатстві. Немає головних і другорядних видів мистецтва, кожний з них має свої особливості та переваги. Зупинимось на короткій характеристиці деяких з них.

Література – це вид мистецтва, який естетично освоює світ у художньому слові. Література має унікальні пізнавальні можливості, адже за допомогою слова дійсність досліджується комплексно, у всій багатогранності – не тільки чуттєво, але й через умовивід.

Танець – це вид мистецтва, матеріалом якого є поетично осмислені, організовані у часі і просторі рухи і пози людського тіла. Танець і може бути пов'язаний безпосередньо з музикою, тоді він називається "хореографія". В давнину танець існував одночасно і як виконавське, як творче мистецтво, тобто автор одночасно виступав і виконавцем. У танцях яскраво виявляються національні особливості. А сценічні варіанти цих

форм танцю широко відомі у всьому світі, це один з найпопулярніших видів мистецтва.

Музика – це вид мистецтва, який відображає реальну дійсність в емоційних переживаннях і наповнених почуттям ідеях, що виражаються через звуки особливого роду, в основі яких – узагальнені інтонації людської мови. Музика говорить з людиною "безпосередньою мовою душі", хвилює людину, викликає багато емоцій. Музика - це не відображення предметного світу, а відображення людських почуттів та думок.

Театр – це вид мистецтва, в якому образне відтворення дійсності відбувається у формі драматичної дії, сценічної гри, що здійснюється акторами перед глядачами. Театр займає особливе місце серед інших форм мистецтва, бо належить до так званих синтетичних видів мистецтва, тобто об'єднує у собі різні види мистецтва. Основа театру – драматургія. Жанри драматургії: трагедія, комедія, драма. Елементи процесу створення вистави: режисерський задум, сценографія, музика, костюми, грим, освітлення, реквізит, бутафорія, декорації. Існують різні форми театрального мистецтва: театр драматичний, музичний, ляльковий.

Архітектура. Образотворче мистецтво. Ці види мистецтва відносяться до так званих просторових. Об'єднує їх те, що їх твори найбільш довговічні, зберігаються у віках. Образи всіх просторових мистецтв створюються художниками з мертвої матерії, їм надається форма, яка відповідає уявному зоровому образу, що виник у свідомості художника під безпосереднім враженням від дійсності чи створений його фантазією на підставі образів, збережених пам'яттю. Тому ці мистецтва ще можна було б назвати формотворчими.

Живопис – це зображення на площині картин реального світу, які переформовуються у творчій уяві художника. Сьогодні живопис у своєму арсеналі має безліч засобів для відтворення творчої фантазії художника.

Скульптура – це вид мистецтва, в якому образи дійсності відтворюються в пластичних, об'ємно-просторових формах при використанні різних матеріалів. У скульптури як мистецтва є свої особливості, своє коло сюжетів.

Отже, мистецтво як одна з найважливіших складових культури проявляє себе в різноманітні конкретних видів художньої творчості, кількість і складність яких неухильно зростає відповідно до вимог часу.

Значення мистецтва й культури в цілому у сучасному світі неухильно зростає, оскільки протистояти явищам бездуховності, зневаги до мистецьких надбань людства можна лише шляхом вдосконалення творчих потенцій суспільства, усвідомлення пріоритету загальнолюдських цінностей.

Як уже зазначалось, мистецтво присутнє в усіх видах діяльності студентської молоді мистецько-педагогічних спеціальностей: у пізнавальній діяльності вони знайомляться з творами мистецтва, розширюють свій естетичний світогляд, формують естетичну свідомість; у процесі спілкування розвивається оцінне, вибіркоче ставлення до творів мистецтва, до морально-етичних поглядів, норм, смаків, ідеалів окремих людей і суспільства (формуються спеціальні професійні вміння й навички).

Специфіка мистецтва полягає саме в тому, що воно комплексно, гармонійно впливає на чуттєві, інтелектуальні й вольові елементи людської психіки. Комплексність і різнобічність впливу мистецтва на студента досягається завдяки багатоманітності його функцій: пізнавальної, соціальної, виховної, оцінної й комунікативної, видовищної, гедоністичної й естетичної [2, 27].

Об'єктивна потреба вивчення видів мистецтва в їх взаємодії в практиці вищого навчального закладу зумовлена багатовіковою тенденцією єдності художнього освоєння світу, діалектикою єдності загального й одиничного – взаємозв'язком загальних закономірностей художньої творчості й специфічністю кожного окремого виду мистецтва.

Взаємодія видів мистецтва зумовлена загальними закономірностями розвитку художньої культури як мета системи, і кожний елемент, що входить до неї, відображуючи й всезагальне, і особливе, набуває рис функціональної єдності. Вплив мистецтва завжди потребує від особистості співтворчості, активного естетичного реагування, осягнення його художньої цінності. Особистість відтворює у своїй свідомості художній образ, завдяки чому мистецтво й виконує головне своє завдання – розвиває духовний потенціал людини, її чуттєво-емоційний досвід. Тому взаємодію видів мистецтва слід розглядати як двосторонній процес – процес взаємодії мистецтв і процес його відтворення в естетичній свідомості особистості.

Таким чином, мистецтво, справляючи комплексний всебічний вплив і на студентів, і на учнів, сприяє розвитку морально-етичних та інтелектуальних почуттів, гуманістичного світогляду, творчої діяльності.

Мистецтво розвиває й відточує в студентів творчу уяву й фантазію, здатність тонко відчувати, гостро реагувати оцінювати все, що відбувається навколо. Воно є найважливішим засобом самовираження, самоствердження особистості, самореалізації й самоактуалізації здібностей, закладених у неї природою.

На думку Г. Шевченко, види мистецтва, залучені у процес навчання, сприяють забезпеченню єдності пізнавальних, виховних завдань, формуванню естетичного відношення до життя, праці, мистецтва, значно підвищує творчі можливості людини, що дає підставу ставити питання про використання комплексу мистецтв на всіх навчальних предметах. Комплексність й різнобічність впливу мистецтва досягається завдяки багатоманітності його функцій: пізнавальної, соціальної, виховної, оцінної, комунікативної, видовищної та естетичної [4]. Мистецтво у всій своїй багатоманітності видів та жанрів є каталізатором усіх творчих потенцій особистості, воно здатне пробудити особистісні, специфічні якості людини у його професійній діяльності.

Кожний вид мистецтва, кожна галузь художньої творчості має свої особливі засоби створення художніх образів, якими є: мова слів, фарб, звуків, пластичних рухів тощо.

Естетичне виховання в процесі синтезу мистецтв є невід'ємною частиною виховання всебічно розвинутих, духовно збагачених, емоційно чуйних студентів. Тільки вони мають змогу виявити засоби виразності в музичних, поетичних та живописних творах.

Література

1. Донець З. Землянам час дорослішати: Культурознавчий зміст вітчизняної освіти як засіб формування менталітету людства ХХІ ст. // Рідна школа. – №3. – С. 5 – 8.
2. Кондзьолка В. Історія середньовічної філософії. – Львів: Світ, 2001. – 320с.
3. Сморг Л.О. Естетика: Навчальний посібник. – К.: Кондор, 2009. – 334 с.
4. Шевченко Г.П., Джабер Х.М. Естетичне виховання у вищих навчальних закладах України у сучасний період. – Луганськ: Вид-во СНУ ім. В.Даля, 2004. – 208 с.

В статье рассматривается проблема взаимосвязи искусства и формирования у студентов образа человека культуры в процессе использования педагогических технологий.

Ключевые слова: синтез искусства, культура, личность.

In the article is examined the problem of the relationship of art and the forming of the students of the image of person of culture in the process of educational technology using.

Key words: *syntheses of art, culture, personality.*

Дворцева Г. В. – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри англійської мови Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля (м. Луганськ, Україна)

Рецензент – кандидат педагогічних наук, доцент І. В. Форостюк

УДК 37.037

ОБУЧЕНИЕ ПОСРЕДСТВОМ „ВНУТРЕННЕГО СЛУШАНИЯ”: ПЕДАГОГИКА ДУХОВНОСТИ

Джон Л. Хочеймер

В данном докладе дается описание подхода по работе со студентами, направленной на обретение ими духовного опыта посредством курса „Духовность в человеческих переживаниях”. Перед студентами была поставлена сложная задача - сформировать умение прислушиваться сначала к себе, а потом и к другим. Данный подход применяется в классе для создания „Круга доверия” (Паркер Палмер), направленного на дальнейшее совместное развитие и взаимную поддержку учащихся. Данные из студенческих отчетов показывают, как у студентов постепенно формировалось представление о собственной духовности в течение семестра.

Ключевые слова: *слушание, духовность, познание, слушание внутреннего голоса, «шумная тишина»*

**В память о проф., докт. Ханно Хардт,
Ученом, Наставнике, Друге.**

«Мы не верим в себя до тех пор, пока не происходит что-то в нашей жизни такое, благодаря чему мы понимаем, как важно прислушиваться к себе, доверять себе. Когда же вера в себя, наконец, наполняет наши сердца, мы обретаем способность удивляться, восхищаться и проявлять